

ЛЕАЊІД ЛЕЎШЧАЊКА

Леанід Іванавіч Леўшчанка (Леўчанка; псеўданім *Лявон Леўш*) нарадзіўся 17 жніўня (па новым стылі) 1882 г. Дакладнае месца нараджэння застаецца невядомым: сам ён у адных дакументах указваў Кіеў, а ў другіх – Гомель тагачаснай Магілёўскай губерні (што больш верагодна) [10, арк. 28, 30]. Сям'я была бедная. Маці зарабляла на жыццё праннем бялізны, бацька быў бакеншчыкам на Дняпры, але ён памёр даволі рана – калі Леаніду было 12 гадоў.

Пасля заканчэння пачатковай школы Леанід перайшоў у другі клас гімназіі, дзе правучыўся тры гады, і пасля конкурснага іспыту быў залічаны ў Калегію Паўла Галагана. Гэтую сярэднюю навучальную ўстанову закрытага тыпу заснаваў у 1871 г. у Кіеве грамадскі дзеяч і мецэнат Рыгор Галаган у памяць пра памерла-

га сына Паўла, каб маладыя людзі з небагатых сем'яў маглі атрымаць адукацыю. У розны час яе выпускнікамі былі вядомыя ўкраінскія і расійскія вучоныя: патафізіёлаг А. Багамолец, літаратар М. Драй-Хмара, псіхолаг Р. Касцюк, філолаг Н. Катлярэўскі, лінгвіст Б. Ларын, біёлаг У. Ліпскі, педагог і гісторык С. Марайскі, афтальмолаг А. Шыманоўскі, а таксама цэлы шэраг дзяржаўных і грамадскіх дзеячаў: П. Баярскі, М. Жавахаў, І. Ільяшэнка, Л. Качубей, Д. Курскі, А. Лівіцкі, А. Раковіч, М. Чубінскі і інш. У Калегіі Леанід Леўшчанка прайшоў чатыры вышэйшыя класы гімназіі і закончыў яе з залатым медалём.

Нядоўгі час Л. Леўшчанка вучыўся ў Кіеўскім політэхнічным інстытуце, але шмат хварэў і таму вымушаны быў пакінуць навучанне. Праз год перапаступіў на фізічна-матэматычны факультэт, дзе асаблівую ўвагу аддаваў фізіцы. Наглядзячы на тое, што з самых першых універсітэцкіх дзён Леаніду Леўшчанку даводзілася шмат працаваць у вольны ад вучобы час (даваў прыватныя ўрокі), ён здолеў стаць адным з найлепшых студэнтаў на курсе і атрымаў прэстыжны дыплом першай ступені [10, арк. 28].

Па заканчэнні ўніверсітэта ў 1910 г. Л. Леўшчанка пачаў працаваць выкладчыкам фізікі і матэматыкі Барскага рэальнага вучылішча. У дастаткова сціплыя тэрміны ён арганізаваў фізічны кабінет і лабараторыю для практычных заняткаў па фізіцы. Ён пісаў:

«Фізічны кабінет і ўсі наагул школьныя фізічныя прылады былі данасованы да сваёй мэты і выезжаючы аттуль я пакінуў свайму замесціцелю зусім налажаную фізічную лабараторыю» [10, арк. 28–29].

Аднак часы былі неспакойныя, і ў выніку даносу аднаго з калег-манархістаў пра залішні лібералізм маладога настаўніка Л. Леўшчанку перавялі «для карысці службы» ў горад Гарадню Чарнігаўскай губерні. На новым месцы ён зноў заняўся арганізацыяй фізічнай лабараторыі, прычым на гэты раз працаваць давялося ў значна больш складаных матэрыяльных умовах: невялікі горад зусім не меў вольных сродкаў на набыццё абсталявання. Леанід Іванавіч успамінаў:

«Пры такіх абставінах я вымушаны быў самім жыццём паглядзець інакш на справу забеспячэння школы нагляднымі дапаможнікамі і заняцца ўласнаручным стварэннем іх, карыстаючыся дапамогай мясцовых рамеснікаў толькі тады, калі патрабавалася шматгадовая практыка або спецыяльныя інструменты (коўка, адліўка чыгуну, медзі і г. д.)» [10, арк. 30]. Насуперак усім абставінам за чатыры гады напружанай працы ён абсталяваў дастаткова поўны кабінет: «там было ўсё патрэбнае для навучання фізікі і вельмі значны лік прыладаў быў зроблены праз мясцовых майстроў, мяне і аднаго вучня» [10, арк. 30].

У 1916 г. малады педагог пераехаў у Кіеў і праз год быў запрошаны выкладаць фізіку і вышэйшую матэматыку на фізічна-матэматычны факультэт Кіеўскіх вышэйшых жаночых курсаў А. Жакулінай. З часу іх стварэння ў 1878 г., і асабліва пасля 1906 г., выкладанне на курсах было арганізавана такім чынам, што яго ўзровень адпавядаў універсітэцкаму. Пры праектаванні вучэбных заняткаў узорам заўсёды былі праграмы, якія дзейнічалі ў Кіеўскім універсітэце Святога Уладзіміра. Падчас працы на курсах Л. Леўшчанка пазнаёміўся з методыкай і дыдактыкай фізікі і займеў свой погляд на задачы і мэты эксперыменту ў школе і ролю лабараторнага працоўнага метаду. У выніку выпускнікі курсаў даралі пробныя ўрокі, амаль цалкам карыстаючыся ўласнаручна створанымі прыборамі [10, арк. 30].

Вечарамі пасля заняткаў Леанід Іванавіч пісаў падручнік па фізіцы для настаўніцкіх семінарыяў і вышэйшых пачатковых школ. Увесь праграмны матэрыял ён планаваў падзяліць на тры ступені і скампанаваць падручнік на падставе канцэнтрычнага метаду.

Жывучы ў Кіеве, Л. Леўшчанка ўваходзіў у актыў беларускай дыяспары, актыўна цікавіўся праблемамі станаўлення нацыянальнай дзяржаўнасці, культуры і мовы.

Пасля абвясчэння БНР і БССР беларуская мова пачала выкарыстоўвацца ў найбольш важных камунікатыўных сферах на тэрыторыі Беларусі. На ёй працаваў урад, адбывалася навучанне ў школах, тэхнікумах і ВНУ. Леанід Іванавіч добра разумеў, што

арганізацыя сярэдняй і вышэйшай школы, стварэнне нацыянальнага перыядычнага друку, развіццё навуковых даследаванняў немагчымыя без хуткай распрацоўкі і сістэматызацыі беларускай тэрміналогіі. У 1918 г. у газеце «Вольная Беларусь» былі апублікаваны два яго артыкулы – «Пытанне аб беларускай тэрміналогіі» [6] і «Да пытання аб тэрміналогіі» [7], якія сталі першымі працамі па тэорыі тэрміназнаўства ў айчынай лінгвістыцы. Даследчык адзначаў:

«Раскідання па ўсіх абшарах Беларусі і нават у значным ліку звонку яе, нашы сьвядомыя сілы прымушэны апрацавываць тэрміналёгію паасобку, а гэта пагражае рознагалосіцай і вялікай спакусай увясці гатовыя тэрміны іншых народаў: расійцаў і ўкраінцаў, прыдаўшы ім беларускую гаворку» [6, с. 223].

Для ўнармавання беларускай тэрміналогіі па ўсіх прадметах школьнага навучання і каардынацыі тэрміналагічнай дзейнасці Л. Леўшчанка прапанаваў стварыць спецыяльную камісію (у Мінску або Вільні). У камісію павінны былі дасылацца ўсе праекты тэрмінасістэм для іх далейшай уніфікацыі.

Акрамя таго, у артыкуле прапаноўваліся і тэарэтычна абгрунтаўваліся базавыя прынцыпы фарміравання нацыянальнай тэрміналогіі. На этапе вырацоўкі беларускай навуковай тэрміналогіі неабходна абмежаваць уплыў рускай і польскай моў і правесці інвентарызацыю наяўных моўных сродкаў: «Мы кажэм *шчот* заместа *рахунак*, *плотнік* заместа *дайлід* ці *цесля*, *савет* заместа *рады*... У нас зусім абыклае слова *напрыклад* ці *павэдлуг*, тагды як наша мова вымагае казаць *прыкладам* і *подлуг*» [6, с. 223].

На думку вучонага, асноўнай крыніцай тэрміналогіі павінна быць жывая народная мова. Неабходна звярнуцца да аўтарытэтных лексікаграфічных крыніц і выкарыстаць асобныя гістарычныя помнікі: «Трэба памятаць, што ў мінуўшчыні мы былі і багацей і асьвечней, чым цяпер. Побач з матэрыяльным зубожэннем йшло і зьнішчэнне нашага духоўнага багацця. Подлуг таго, для нас адкапыванне пасярод памятнакаў забытае старыны выйшаўшых з ужывання выразаў, слоў, асобных абаротаў гутаркі будзе ні паверненне мовы назад, а паступовае развіццё мовы» [6, с. 223].

Пры адсутнасці адпаведных слоў у народнай мове і гістарычных крыніцах найменне можа запазычвацца з іншых моў: «Трэба лічыцца і з тым, што “вышэйшая” навука мае свае вячыстыя звычаі; яна апрацовывалася вучонымі ўсіх нацыяў, усіх вякоў. Яна прыбрала міжнародны характар, і напрамак мае такі, што-б зусім адкінуць нацыянальныя асобнасці. Дзеля таго ў ёй ужываюцца тэрміны амаль ня выключна грэцка-лацінскія» [7, с. 251].

Для намінацыі спецыяльных паняццяў могуць канструявацца наватворы, «калі браць корэнь ужо існуючага і рабіць вывадныя». Для гэтага неабходна адшукаць усе словы, якія маюць падобнае ці суадноснае значэнне, выявіць карань і на аснове яго «стварыць новае слово, не псуячы ўказаў нашае мовы і маючы пад увагаю склад грэцкага ці лацінскага, назгул, чужаземнага тэрміна» [7, с. 251]. Напрыклад, у беларускай мове ёсць слова *поперак*, але пры гэтым няма тэрміналагічнага адпаведніка для грэчаскай лексемы *дыямэтр*. Паколькі рускае слова *поперечник* «у нас мае зусім іншы сэнс», то «магчыма стварыць новае слова *перакавік*, *празмернік*, хоць такія словы будуць с пачатку і вельмі дзіўнымі» [6, с. 223]. Пры стварэнні тэрмінаў важна кіравацца прынцыпам кампактнасці моўнай адзінкі («кожны тэрмін павінен быць як мага карацей») [7, с. 251].

Такім чынам, працэс канструявання спецыяльнага наймення, паводле Л. Леўшчанкі на практыцы можа выглядаць наступным чынам: паколькі для запазычанага тэрміна *дыяганаль*, які выкарыстоўваецца для абазначэння простага, што праходзіць праз кут, няма ўласнабеларускага адпаведніка, то пасля аналізу яго структуры (*διαγώνιος* ад *δια*- ‘праз’ і *γωνία* ‘вугал, кут’) можа быць прапанаваны неалагізм *пастакутнік* [7, с. 251].

Напрыканцы абодвух артыкулаў Л. Леўшчанка змясціў падборкі асобных беларускіх тэрмінаў фізікі (20 і 14 найменняў), апрацаваных па заяўленых ім прынцыпах, з іх перакладам на рускую мову:

абсяг – аб’ём;

будоўля матэрыі – строение
вещества;

вага – вес;

асяродак – центр;

вадзяны гнёт – гидравлический пресс;

відаль – перспектива;

вугальны квас – углекислый газ;
 дух – газ;
 духавідны – газообразный;
 жыжка – жидкость;
 імпэт – сила;
 імпэт ціжару – сила тяжести;
 матэрыя – вещество;
 мерная шклянка – мензурка;
 мярыло – масштаб;
 паземны напрамак – горизонтальное направление;
 прастор – пространство;
 простападны напрамак – вертикальное направление;
 становішчо матэрыі – состояние вещества;
 фізіка – физика;
 фізычнае цело – физическое тело;
 хемія – химия;
 ява – явление [6, с. 224];

досьвед – опыт, исследование;
 падвага, гвага, рагач – рычаг;
 паўзбежнік імпэтаў – параллелограмм сил;
 прамень – луч (световой);
 роўнавага – равновесие;
 сачэнне – наблюдение;
 скутачны імпэт – равнодействующая сила;
 сталае – безразличное;
 стаючае – устойчивое;
 ступеннік – термометр;
 тралюсьнік – градусник;
 хісьлявае – неустойчивое [7, с. 251].

Верагодна, што публікацыі Л. Леўшчанкі былі заўважаны тагачаснай навуковай супольнасцю: спецыяльная тэрміналагічная камісія, створаная ў 1919 г. па ініцыятыве Цэнтральнай беларускай школьнай рады і Беларускага настаўніцкага саюза, у складзе 25 мінскіх настаўнікаў пачала апрацоўку тэрмінасістэмы матэматыкі менавіта на аснове прынцыпаў, сфармуляваных даследчыкам. Па сутнасці, канцэпцыя станаўлення нацыянальнай тэрміналогіі Л. Леўшчанкі агульнапрынятая для ўсёй беларускай лінгвістыкі першай паловы 1920-х гадоў. У моўным плане для гэтага перыяду характэрны рух ад перыферыі да цэнтру і беларусацэнтрычны падыход да фарміравання рээстраў тэрміналагічных слоўнікаў. У лексікаграфіі выразна прасочваецца тэндэнцыя да маніфестацыі ўласных моўных сродкаў з імкненнем адмежавацца ў тэрмінаўтварэнні ад аналагічных з’яў у роднасных мовах. У навуковых выданнях тэарэтычна абгрунтоўваўся і практычна рэалізоўваўся тэзіс, што ў тэрмінаграфіі «проста неабходна

выкарыстаць... беларускія словы, ужо існуючыя, ці ўтварыць новыя з беларускіх карэньняў» [1, с. 80], «што лепш утвараць згодна з законам беларускай мовы нэалёгізмы, чымся браць чужыя, саўсім незразумелыя словы» [2, с. 11].

Пасля абвяшчэння Савецкай Сацыялістычнай Рэспублікі Беларусь Леанід Леўшчанка вырашыў цалкам прысвяціць сябе беларускай адукацыі і навуцы. У сакавіку 1919 г. ён даслаў дырэктару Мінскага педінстытута ліст з просьбай даць яму працоўнае месца:

«Бажаючы браць учасьць у культурна-просьветнае працы на карысьць Беларускага народа, зьвертаюсь да Управы Менскага Пэдагагічнага Інстытуту з просьбаю даць мне пасаду вучыцеля фізыкі у гэтым Інстытуце. Адначасна з гэтай просьбаю адсылаю: Curriculum vitae і пасьведчанне ад дырэктара Кіеўскага Вучыцельскага Інстытуту» [10, арк. 26].

У пасьведчанні за подпісам дырэктара адзначалася, што Л. Леўшчанка ў 1916–1917 гг. сапраўды быў лектарам фізыкі на аднагадовых педагагічных курсах, арганізаваных пры Кіеўскім настаўніцкім інстытуце і рэў усе тэарэтычныя і практычныя заняткі па фізыцы «ўпаўне добрасумленна і паспяхова» [10, арк. 27–29].

Рашэнне кіраўніцтва педінстытута і яго прычыны нам не вядомыя, але В. Скалабан і Л. Маракоў прыводзяць звесткі пра тое, што з мая 1919 г. Л. Леўшчанка працаваў загадчыкам літаратурна-выдавецкага аддзела Наркамата асветы Літоўска-Беларускай ССРСР, які на той час знаходзіўся ў Бабруйску [9, с. 28; 11], а каля 1936 г. (?) быў звольнены з педінстытута і арыштаваны [9, с. 28].

Наколькі дазваляюць меркаваць матэрыялы перапіскі сярэдзіны 1980-х гг. тагачаснага дырэктара Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва Ганны Сурмач з роднай і прыёмнай дочкамі Леаніда Іванавіча, з 1920-х гг. лёс вучонага быў цесна звязаны з Украінай. Менавіта ў Кіеве ў 1918 г. ён ажаніўся з Лідзіяй Герасіменка і ўдачарыў яе прыёмную дачку Ірыну, якая з вялікай цеплынёй успамінала пра Леаніда Іванавіча [4, арк. 1].

Там, у Кіеве, у 1919 г. пад псеўданімам *Лявон Леуш* Л. Лешчанка выдаў адну з першых анталогій у гісторыі айчыннай літаратуры «Дыяменты беларускага прыгожага пісьменства». У зборнік увайшлі творы В. Дуніна-Марцінкевіча, Ф. Багушэвіча, Ядвігіна Ш., Янкі Купалы, Якуба Коласа, С. Палуяна, М. Багдановіча, Змітрака Бядулі, Алеся Гаруна, а таксама бібліяграфічныя даведкі пра пісьменнікаў. Паказальна, што мінскі губернскі камісарыят асветы, атрымаўшы звесткі пра падрыхтоўку гэтага выдання да друку, у красавіку 1919 г. прасіў Л. Леўшчанку прадаць тысячы асобнікаў анталогіі і даставіць гэтыя кнігі ў Мінск [12].

Леанід Іванавіч спрабаваў сябе і ў тэорыі літаратуры. Так, у часопісе «Школа и культура Советской Белоруссии» быў апублікаваны яго літаратуразнаўчы артыкул «Адбіткі клясовага змаганьня ў беларускім пісьменстве», у якім ён абгрунтоўваў думку, што «пролетарская культура будзе толькі ўзбагачацца, калі беларускае пісьменство будзе мець добрыя ўмовы для свайго далейшага поступу», таму ўрад павінен звярнуць увагу і па магчымасці падтрымаць «тые напрамкі ў беларускім руху, якіе ідуць на карысьць працоўнаму руху сярод беларускага вясковага грамадзянства і месцовае беднаты» [8, с. 12].

Некаторы час Л. Леўшчанка выкладаў матэматыку ва ўкраінскім Інстытуце народнай адукацыі, дзе разам з ім працавала і яго жонка, якая займалася германістыкай. З 1930 г. вучоны быў залічаны выкладчыкам у рускі сектар Інстытута сацыяльнага выхавання, а пазней перайшоў на працу ў кіеўскі Навукова-даследчы інстытут педагогікі (УНДІП).

Перыяд канца 1920-х – пачатку 1930-х гг. аказаўся для Леаніда Іванавіча дастаткова прадуктыўным у навуковым плане. У сціслыя тэрміны ён падрыхтаваў і апублікаваў некалькі арыгінальных кніг: выданне для ўстаноў сацыяльнага выхавання «Підручник фізікі. Частина перша. П'яты рік навчання» (Київ, 1929 г.), «Викладання фізікі в середній школі (методичні зауваження за матеріалами выборковаго обстеження успішності 1934–1935 навчального року» (Київ, 1935 г.), «Світло і оптычне прыладдзя. З 60 малюнкамі в тексті і додатком словнічка тэхнічных тэрмінаў» (Харків, 1931 г.), «Фізика. Учебник для семилетней по-

литехнической школы. Седьмой год обучения» (Харьков, 1932 г.), «Фізіка навколишнього життя. Посібник для профшкіл соціально-економічних, медичних та сільсько-господарських» (Київ, 1932 г.). Акрамя таго, у рукапісе быў падрыхтаваны падручнік для пачатковых класаў па матэматыцы на беларускай мове, лёс якога невядомы. На ганарары ад выданняў Леанід Іванавіч набыў невялікі дачны домік у пасёлку Буча Ірпенскага раёна Кіеўскай вобласці, у якім часта адпачываў з роднымі.

У сярэдзіне 1930-х гадоў ужо немалады Л. Леўшчанка закахаўся ў бібліятэкара Элеанору Цімафееву, развёўся з жонкай і стварыў новую сям'ю. Аднак сумеснае жыццё з першых дзён не заладзілася і праз некалькі месяцаў, нягледзячы на нараджэнне ў гэтым шлюбe дачкі Наташы, Леанід Іванавіч вярнуўся да першай жонкі. Родную дачку ён рэгулярна наведваў і дапамагаў грашыма [4, арк. 2].

У другой палове 1930 г. Леанід Іванавіч быў абвінавачаны ў нацыяналізме і вымушаны пакінуць УНДІІ, пасля чаго перайшоў працаваць выкладчыкам фізікі ў адну са школ г. Кіева. Па словах дачкі, Л. Леўшчанка быў выдатным чалавекам, сапраўдным патрыётам беларускага народа, меў глыбокія веды не толькі па фізіцы, а і дасканала валодаў шасцю мовамі (французскай, англійскай, нямецкай, грэчаскай, беларускай, украінскай).

«Гэта быў з вялікай літары Настаўнік. Жывучы на Украіне, бацька ніколі не забываў пра сваю радзіму Беларусь, раскажваючы... пра жыццё беларусаў, пра іх працавітасць, звычаі і норавы... Многа ведаў і часта спяваў беларускія песні. Вучні яго вельмі любілі» [4, арк. 4].

Вайна застала Леаніда Іванавіча на лецішчы ў пасёлку Буча. Нягледзячы на складаныя ўмовы жыцця падчас акупацыі, ён не пайшоў на супрацоўніцтва з немцамі. Пакінуўшы выкладанне, уладкаваўся працаваць вартаўніком на чыгунку. Працяглы час ён перадаваў звесткі пра рух нямецкіх эшалонаў партызанам, што дазваляла ім рыхтаваць і праводзіць маштабныя баявыя аперацыі.

Кіеўская кватэра Леўшчанкаў за чатыры гады была разраба-

вана немцамі, загінула ўся багатая дамашняя бібліятэка. Пасля вызвалення Кіева сям'я прыняла рашэнне не вяртацца ў сталіцу, а жыць на лецішчы ў Бучы. Леанід Леўшчанка ўладкаваўся выкладаць англійскую мову і фізіку ў Бучанскай чыгуначнай школе № 13, а крыху пазней – у Ворзельскую школу № 14.

У пасляваенны перыяд Леанід Іванавіч, паралельна з працай у школе, шмат намаганняў аддаваў стварэнню рамана, аднак гэтая кніга так і не была ім завершана з прычыны хваробы. Прыёмная дачка Ірына Рыхардаўна Кузняцова сведчыла, што на свае вочы бачыла раман. Але ў канцы 1953 г. яе бацька пачаў хварэць, і яна была цалкам занятая доглядам за ім, а пасля яго смерці змяніла месца жыхарства. Кнігі, у тым ліку рукапісы, былі пакінуты людзям, якія жылі ў другой частцы дома. Праз нейкі час усе матэрыялы зніклі разам з жыхарамі дома [3, арк. 12].

Памёр Леанід Іванавіч 24 жніўня 1954 г. і пахаваны побач з жонкай на Бучанскіх могілках.

Літаратура

1. Аглядальнік. Некаторыя ўвагі на беларускае літаратурнае тэрміналогію / Аглядальнік // Польша. – 1923. – № 7–8. – С. 80–85.
2. Беларуская навуковая тэрміналогія. Прадмова // Вестник Народного Комиссариата Просвещения ССРБ. : Беларускі аддзел. – 1921. – № 2. – С. 11–12.
3. Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва (БДАМЛМ). – Ф. 55. – Воп. 1. – Спр. 115.
4. Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва (БДАМЛМ). – Ф. 55. – Воп. 1. – Спр. 116.
5. Дыяменты беларускага прыгожага пісьменства : зборнік абраных твораў В. Дунін-Марцінкевіча, Мацея Бурачка, Л. Дзвігіна Ш., Я. Коласа, Я. Купалы, С. Палуяна, М. Багдановіча, З. Бядулі і А. Гаруна / прадм. Л. Леўша. – Кіеў : Роботнік, 1919. – 87 с.
6. Леўшчанка, Л. Пытанне аб беларускай тэрміналогіі / Л. Леўшчанка // Вольная Беларусь. – 1918. – № 30. – С. 223–224.
7. Леўшчанка, Л. Да пытання аб тэрміналогіі / Л. Леўшчанка // Вольная Беларусь. – 1918. – № 34. – С. 250–251.
8. Л. Л. Адбіткі клясовага змаганьня ў беларускім пісьменстве / Л. Л. // Школа и культура Советской Белоруссии. Беларускі аддзел. – 1919. – № 2–3. – С. 9–12.
9. Маракоў, Л. Рэпрэсаваныя літаратары, навукоўцы, работнікі асветы, грамадскія і культурныя дзеячы Беларусі (1794–1991) : энцыкл. даведнік : у 3 т. – Мінск, 2003. – Т. 2 : Лавіцкі – Ятаўт. – 380 с.
10. Перапіска Мінскага педагогічнага інстытута за 1919–1920 г. // Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь (НАРБ). – Ф. 221. – Воп. 2. – Спр. 16 а.
11. Скалабан, В. У. Леўшчанка (Леўшчанка) Леанід Іванавіч / В. У. Скалабан // Янка Купала : энцыкл. даведнік. – Мінск : Беларус. Савецкая энцыкл., 1986. – С. 338.
12. Цэнтральны дзяржаўны архіў Кастрычніцкай рэвалюцыі БССР. – Ф. 804. – Воп. 1. – Спр. 44. – Арк. 27.